

13. Танська В. В. Підготовка майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / В. В. Танська. – Житомир, 2006. – 20 с.
14. Филатова Г. Д. Формирование профессиональной готовности будущего учителя биологии к экологическому образованию школьников : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теория и методика обучения" / Г. Д. Филатова. – Л., 1998. – 17 с.
15. Цыбулько Г. Я. Формирование у будущих учителей готовности к развитию ученического самоуправления: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Цыбулько Григорий Яковлевич. – Славянск, 1999. – 235 с.
16. Чайка В. М. Формирование готовности будущего учителя к педагогическому анализу (на материале подготовке учителя начальной школы): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Чайка Владимир Мирославович. – К., 1990. – 193 с.

The article analyzes the psychological and pedagogical works on teacher training for professional work. Analyzed by scientists understand the nature, meaning, criteria of professional readiness of teachers to various areas of educational activities. The essence of professional readiness of teachers for environmental education of students.

Keywords: teacher commitment to environmental education of students, training teachers.

УДК 378.046.2

Катревич Л. В.

ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНІ ВИМОГИ ДО МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті визначено професійно-особистісні вимоги до майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у системі освіти Великої Британії. Зазначено загальнопедагогічні аспекти професійно-особистісних характеристик вчителя Великої Британії. Обґрунтовано нерозривний зв'язок між професійною діяльністю учителів гуманітарних дисциплін та процедурою відбору абітурієнтів на гуманітарні педагогічні спеціальності.

Ключові слова: професійно-особистісні вимоги, професійно-особистісні якості, майбутні вчителі гуманітарних дисциплін, загальнопедагогічні якості, процедура відбору абітурієнтів.

Найуспішніші освітні системи в світі роблять значні внески в розвиток своїх вчителів як досвідчених професіоналів, мислячих та допитливих, які здатні не просто навчити учня всьому, що передбачено робочими програмами, але й які здатні повною мірою брати участь у складних освітніх процесах і бути головними учасниками їх перетворень. В умовах сучасних глобалізаційних процесів особливої гостроти набуває питання якісної підготовки педагогів-гуманітаріїв. На нашу думку, вартим уваги є досвід Великої Британії, країни з багатовіковими традиціями, з професійної підготовки вчителів гуманітарних дисциплін, а також чіткого добору вступників на ці спеціальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання професійної підготовки вчителів гуманітарних дисциплін є актуальним серед сучасних вітчизняних (Аліпханова Ф., Базиль Л., Задорожна І., Зимовець О., Зубрик А., Пуховська Л., Семенов О., Сова М., Хомич Л., Цар І., Щербак І., Янковський В. та ін.) та зарубіжних науковців (А. Галагер-Брет, М. Гренфел, Д. Джонс, Г. Доналдсен, А. Екер, М. Келлі, Ф. Реймос, Е. Хадлстон та ін). Проте поза увагою науковців залишаються аспекти професійно-особистісних вимог до майбутніх

учителів-гуманітаріїв, а також досвід Великої Британії в процесах відбору абітурієнтів на такі спеціальності у ВНЗ.

Мета статті полягає у визначенні особливостей професійно-особистісних вимог до майбутніх учителів гуманітарного профілю у системі освіти Великої Британії.

Професійно-особистісні вимоги до майбутніх учителів гуманітарних дисциплін середніх шкіл розглядаються у контексті загальноприйнятих британською системою освіти загальнопедагогічних аспектів професійно-особистісних характеристик вчителя, якими є професійні знання (*professional knowledge and understanding*), професійні уміння та здібності (*professional skills and abilities*), професійні цінності та особисті зобов'язання (*professional values and personal commitment*). Ці основні аспекти професійно-особистісних характеристик учителя взаємодіють один з одним і є взаємопов'язаними. Педагог повинен володіти глибокими знаннями свого предмета, крім того орієнтуватись в інших сферах науки, культури та мистецтва, мати належну ерудицію. Стандарт професійних умінь та здібностей пов'язаний із навичками планування, спостереження та оцінювання, навчання учнів та управління класом. На початку професійної підготовки вчителя професійні цінності та особисті зобов'язання не залежать від професійних знань або професійних умінь та здібностей. Повна взаємодія між цими трьома аспектами є результатом професійної підготовки у ВНЗ, досягається по завершенню навчання і передбачає подальший розвиток професіоналізму вчителя. Така система стандартів британської педагогічної освіти передбачає виявлення у майбутніх учителів ГД такі знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, на основі яких сформулюються відповідні характеристики кваліфікованого вчителя-гуманітарія в подальшому.

Серед британських освітян існує думка про зв'язок між власне професійною діяльністю учителя та процедурою відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності. Вважається, що критерії відбору для університетської або підготовки вчителів повинні бути високими [3, с. 26]. Сучасні освітні процеси відзначаються змінами в суспільній свідомості у бік визнання важливості морального та особистісного розвитку в світі плюралістичних цінностей і прагнень. Ці фактори особливо вплинули на професійно-особистісні вимоги до майбутніх учителів-гуманітаріїв у системі освіти Великої Британії.

Професійно-особистісні якості майбутніх учителів гуманітарних дисциплін визначаються невідривно від загальнопедагогічних якостей учителя, а тому є комплексним багатовимірним поєднанням загальнопедагогічних якостей, гуманітарно-орієнтованих характеристик та предметно-методичні умінь для майбутнього учителя кожної гуманітарної дисципліни окремо.

Британський досвід підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін середніх шкіл передбачає володіння абітурієнтами такими загальнопедагогічними якостями, як усвідомлення першочергової ролі освіти в житті людини та суспільства; гнучкість у пристосуванні до змін в освіті впродовж своєї професійно-педагогічної діяльності; сильне бажання працювати з молодими людьми, підлітками. Такі якості є бажаними і для вчителів інших дисциплін, проте, за даними досліджень британського науковця С. Борга, існує загальне переконання в тому, що стосунки учителя-гуманітарія з його учнями є тісними, більш невимушеними і, в цілому, більш позитивними ніж стосунки учителів інших предметів з їх учнями. Це пояснюється тим, що протягом уроку гуманітарного предмету учні частіше спілкуються із вчителем ніж це буває, наприклад, на уроці математики. Вони висловлюють свої думки, враження, ставлення до тієї чи іншої ситуації, розповідають про досвід із свого життя. Відтак, строге, офіційне та неупереджене ставлення вчителя лише протистоятиме спробам заохотити учнів до такого виду спілкування [2, с. 22].

Для того, щоб стати учителем у Великій Британії, абітурієнт повинен володіти високим рівнем грамотності англійської мови, уміти висловлювати свої думки як в усній, так і в письмовій формі. Ця вимога є особливо високою до майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, так як належні мовні та мовленнєві знання та вміння відіграватимуть фундаментальну роль у їхніх професійній діяльності.

Протягом навчання в університеті майбутній учитель-гуманітарій повинен розвивати багато професійно-педагогічних навичок, які високо оцінюються роботодавцями. До таких навичок належать раціональність у використуванні часу, впевненість у своїх силах, комунікативні навички, щирий інтерес до дітей, уміння управляти класом сприяючи при цьому розвитку особистісних якостей учнів, уміння співпрацювати з колегами по роботі, батьками, іншими працівниками освіти, тощо [1 с. 8]. Крім того, майбутні учителі-гуманітарії повинні надалі розвивати такі свої якості як творчий підхід до роботи, ентузіазм, терпіння, гарне почуття гумору, позитивне ставлення до усього, гнучкість у роботі та спілкуванні, навички акторської майстерності. Такі якості, є основними в майбутній роботі учителя ГД, в той час як для професійної діяльності вчителів інших предметів вони є лише бажаними.

Здатність до групової роботи та володіння критичним мисленням є особливо важливими якостями майбутніх учителів ГД. Такі вимоги є бажаними, але не вирішальними для вчителів інших предметів. Згідно з Державними навчальними програмами Великої Британії, для вирішення багатьох спірних питань на уроках історії, громадянської освіти, літератури, етики тощо саме критична оцінка та колективна взаємодія допомагають досягти правильного результату. Відтак, критичність мислення та уміння співпрацювати з іншими стають одними із основних мірил професійної придатності майбутніх учителів ГД.

Бажання та відкритість майбутніх учителів-гуманітаріїв до безперервного навчання та постійного професійного вдосконалення передбачає готовність цих педагогів до постійного пошуку нових форм та методів навчання свого предмета. Важливість цієї якості пояснюється насамперед особливою специфікою гуманітарних дисциплін, яка, на відміну від інших предметів, дозволяє використовувати ширший спектр засобів, способів, методів навчання.

Простежуючи вимоги британських університетів до вступників на гуманітарно-педагогічні спеціальності, можна помітити одну спільну для всіх вимогу. Під час проходження співбесіди абітурієнт повинен продемонструвати універсальні знання всіх гуманітарних предметів цілісно. Не дивно, адже за допомогою знань з одного предмета можна пояснити будь-яке інше явище в іншому, таким чином, краще його розуміти. Так, за допомогою знань історії можна пояснити багато мовних, літературних та культурних явищ, і навпаки, знаючи культуру та розуміючи менталітет певного народу можна пояснити деякі історичні аспекти його розвитку. За допомогою знань іноземної мови майбутній учитель-гуманітарій розширює свій доступ до різної інформації з його предмета. Вивчаючи мову, він вивчає культуру, і навпаки, опановуючи культуру, можна вивчити мову. Обізнаність у різних гуманітарних предметах призводить до цілісного розуміння світу та його розвитку та, в подальшому, гармонічному передаванню цих знань наступним поколінням. Майбутні учителі-гуманітарії повинні чітко уявляти можливості використання міждисциплінарних елементів Національної навчальної програми Великої Британії, а також власних внесків у особистісний, духовний, моральний, соціальний та культурний розвиток учнів [4, с. 62].

Країни-учасниці Європейського Союзу, серед яких є і Велика Британія, приділяють все більше уваги розробці навчальних планів та програм для навчання учнів аспектів Європейського виміру. За даними дослідження Генерального директорату Європейського парламенту «Європейський вимір у середній освіті Європи», учителі гуманітарних дисциплін, а саме географії, історії, соціальних наук та громадянської освіти в цілому визнають за собою право навчати європейському виміру та необхідності підвищення обізнаності серед учнів середніх шкіл Європи. Вивчення іноземних мов, важливість яких широко визнана як експертами та молодим поколінням, так і суспільством у цілому, також надає унікальну можливість дізнатися про інші європейські культури і цивілізації [7, с. 56].

Для того, щоб виховати відповідальних громадян демократичного суспільства, майбутньому учителю-гуманітарію слід володіти на додаток до професійних компетенцій відповідними особистісними якостями, які будуть необхідні йому у повсякденних стосунках із учнями. Ці якості визначені у дослідженні «Директива з підготовки вчителів громадянської освіти

та демократії і прав людини», де автори Р. Голлоб та Е. Надлстон зазначають: «...жодна з цих якостей не є специфічною для навчання громадянської освіти, але вони (якості) є більш істотними у процесі навчання громадянської освіти, ніж інших предметів, та суттєвими для ефективності викладання учителя» [6, с. 27]. Отже, для ефективного навчання громадянської освіти, Європейського виміру, прав людини та громадянина майбутньому учителю гуманітарних дисциплін необхідно володіти наступними особистісними якостями:

- справедливість – справедливе поводження з учнями;
- відкритість – готовність слухати і вчитися в учнів;
- неупередженість – оцінювання всіх учнів за однаковими критеріями;
- співпереживання – уміння бачити проблему з точки зору учня;
- напористість – відкидання упереджень та агресивної поведінки
- чутливість – обережне ведення неоднозначних, спірних та емоційних дискусій;
- повага – визнання культурних та соціальних відмінностей учнів (особливо важливо у Великій Британії, адже ця держава об'єднує одразу кілька народів з культурними та мовними відмінностями);
- щирість – уміння поділитися власними поглядами, коли це необхідно;
- самоусвідомлення – визнавати власні недоліки;
- готовність до діалогу – заохочення дискусій та дебатів тощо.

Опанування умінь та навичок використання інформаційно-комунікативних технологій допомагає майбутнім учителям-гуманітаріям розширити власний спектр засобів, способів та методів навчання у майбутньому, так як цього вимагає власне специфіка навчання гуманітарних предметів. У деякому відношенні, ефективність використання різних додатків на базі ІКТ залежить від характеру дисципліни, під час навчання якої вони застосовуються. Наприклад, майбутній учитель іноземної мови повинен учитися використовувати ІКТ для вдосконалення комунікативних навичок, навичок аудіювання, пошуку та застосування на уроках автентичних текстів. Майбутні учителі історії та громадянської освіти, релігієзнавства, етики, філософії, культурології повинні здобувати навички пошуку необхідної інформації та її демонстрації через комп'ютерні технології. Крім того, майбутні учителі-гуманітарії повинні вміти створювати власний навчальний матеріал, а також організовувати робочі навантаження, розробляти та архівувати плани уроків, спілкуватися та обмінюватися ідеями з колегами із різних навчальних закладів за допомогою ІКТ [5, с. 7].

Професійно-особистісні якості майбутнього учителя-гуманітарія є комплексним багатовимірним поєднанням загальнопедагогічних якостей, гуманітарно-орієнтованих характеристик та предметно-методичні умінь для майбутнього учителя кожної гуманітарної дисципліни окремо. Серед британських освітян існує думка про зв'язок між власне професійною діяльністю учителя та процедурою відбору абітурієнтів на педагогічні спеціальності. Для забезпечення відповідної академічної підготовки студентів для вступу до педагогічної діяльності, існує потреба у ефективному виявленні та відборі кандидатів з таким потенціалом, який сприятиме розвитку необхідних якостей у майбутніх учителів-гуманітаріїв. Отже, абітурієнт повинен володіти високим рівнем грамотності англійської мови, мати здатність до групової роботи та володіти критичним мисленням, бажанням та відкритістю до безперервного навчання та постійного професійного вдосконалення. Майбутні учителі гуманітарних дисциплін повинні вдосконалювати знання з усіх гуманітарних предметів цілісно, уявляти можливості використання міждисциплінарних елементів Національної навчальної програми Великої Британії. Опанування умінь та навичками використання ІКТ допоможе майбутнім учителям-гуманітаріям розширити власний спектр засобів, способів та методів навчання у майбутньому, так як цього вимагає власне специфіка навчання гуманітарних предметів.

Майбутньому учителю гуманітарних дисциплін необхідно володіти належними ціннісними орієнтаціями, серед яких особливо виокремлюються справедливість, відкритість, неупередженість, співпереживання, напористість, чутливість, повага, щирість, самоусвідомлення та відкритість до діалогів тощо.

Список використаних джерел

1. Becoming a Teacher. The Open University Booklet [Electronic resource] – 2012. – 40 p. – Access mode: <http://www.open.ac.uk/becoming-a-teacher>.
 2. Borg S. The Distinctive Characteristics of Foreign Language Teachers / S. Borg // Language Teaching Research. – 2006. – № 10. – P. 3-31.
 3. Donaldson G. Teaching Scotland's Future / G. Donaldson / – Edinburgh: 2011. – 116 p.
 4. Ecker A. Initial Training for History Teachers. Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe. A Comparative Study / A. Ecker / – Strasbourg: 2002. – 335 p.
 5. Haydn T. Subject Discipline Dimensions of ICT and Learning: History, a Case Study [Electronic resource] / T. Haydn // International Journal of Historical Learning, Teaching and Research, 2001. – Vol. 2. – P. 1-19. – Access mode: <http://centres.exeter.ac.uk/historyresource/journal3/haydn.pdf>
 6. Huddleston E. Tool on Teacher Training for Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education [Electronic resource] / E. Huddleston. – Strasbourg: 2007. – 92 p. – Access mode: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Pack/ToolsTT_EDCHRE_en.pdf
- Nicaise J. The European Dimension in Secondary Education in Europe [Electronic resource] / J. Nicaise. – Luxembourg: 2003. – 70 p. – Access mode: http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-ma/ep/03/educ113_en.pdf

The article deals with professional and personal requirements for future teachers of humanitarian disciplines in the system of education of Great Britain. General pedagogical aspects of professional and personal characteristics of British teachers are noted. Inextricable link between teacher of humanitarian discipline professional activity and procedures of students' selection is justified.

Key words: professional and personal requirements, professional and personal values, future teachers of humanitarian disciplines, general pedagogical values, procedures of students' selection for humanitarian pedagogical courses.

УДК 37.015.311:37.016:94

Кендзьор П. І.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті має місце висвітлення проблеми практичної реалізації полікультурного виміру в історичній освіті загальноосвітнього навчального закладу засобами інноваційних навчальних матеріалів, які на змістовому та методичному рівні сприяють усвідомленню учнями багатокультурної природи історичної спадщини.

Ключові слова: учні, полікультурний вимір, історична освіта, навчально-методичні матеріали, полікультурне виховання.

Становлення громадянського суспільства можливе за умови трансформації етнічної спільноти у спільноту політичну, об'єднану єдиними цінностями та пріоритетами, тобто політичну націю. Бережне та відповідальне ставлення молодого покоління до історичної та культурної спадщини різних етносів, які у своїй різноманітності формують український народ, є важливим суспільним запитом педагогічній науці та практиці.

У сучасних соціокультурних умовах при формуванні змісту навчання та виховання особистості у загальноосвітньому навчальному закладі важливим є застосування полікультурного виміру. Його завданнями визначаємо виховання особистості, здатної мислити в контексті національної та світової культури, приймаючи загальнолюдські цінності культури і гармонійно